

Regeling rijkssubsidieering wegwerken restauratieachterstand 2008

Regeling van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 20 maart 2008, nr. WJZ/2008/3731 (8232), houdende nadere regels met betrekking tot het verstrekken van subsidies voor het wegwerken van restauratieachterstanden (Regeling rijkssubsidieering wegwerken restauratieachterstand 2008)

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
Gelet op artikel 43 van het Besluit rijkssubsidieering instandhouding monumenten;

Besluit:

Hoofdstuk 1. Algemene bepalingen

Artikel 1. Begripsbepalingen

In deze regeling wordt verstaan onder:

- a. Minister: Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap;
- b. besluit: Besluit rijkssubsidieering instandhouding monumenten;
- c. subsidie: subsidie als bedoeld in artikel 43 van het besluit;
- d. restauratieplan: plan als bedoeld in artikel 4, derde lid;
- e. subsidiabele kosten: kosten als bedoeld in artikel 8, voorzover die naar het oordeel van de Minister noodzakelijk zijn om een beschermd monument te restaureren; en
- f. monument met uitsluitend een orgelrestauratie: monument met een orgel dat naar het oordeel van de Minister van monumentale waarde is, welk monument met uitzondering van het orgel in een goede staat verkeert.

Artikel 2. Toepasselijke bepalingen Brim

De artikelen 3, tweede lid, 8, 9, 14, 17, 23 tot en met 31, 34 en 35 van het besluit zijn van overeenkomstige toepassing met dien verstande dat instandhouding en instandhoudingsplan telkens worden gelezen als restauratie, onderscheidenlijk restauratieplan en dat in artikel 14 'subsidiabele kosten' wordt gelezen als: kosten.

Artikel 3. Reikwijdte regeling

De Minister verleent uitsluitend voor de volgende groepen monumenten subsidie:

- a. monumenten met uitsluitend een orgelrestauratie waarvan de subsidiabele kosten gelijk aan of hoger zijn dan € 100.000, maar lager zijn dan € 150.000;
- b. molens waarvan de subsidiabele kosten gelijk aan of hoger zijn dan € 100.000, maar lager zijn dan € 250.000;

c. boerderijen met een agrarische functie waarvan de subsidiabele kosten gelijk aan of hoger zijn dan € 500.000, maar lager zijn dan € 1.000.000;

d. andere monumenten dan monumenten met uitsluitend een orgelrestauratie, molens, of boerderijen met een agrarische functie, waarvan de subsidiabele kosten gelijk aan of hoger zijn dan € 500.000, maar lager zijn dan € 1.000.000;

e. andere monumenten dan monumenten met uitsluitend een orgelrestauratie, molens, of boerderijen met een agrarische functie, waarvan de subsidiabele kosten gelijk aan of hoger zijn dan € 200.000, maar lager zijn dan € 500.000, en waarvoor in het verleden op grond van het Besluit rijkssubsidieering restauratie monumenten 1997 subsidie is verleend uitsluitend voor kosten die verband houden met het opstellen van een restauratieplan en het daarvoor benodigde onderzoek; en

f. andere monumenten dan monumenten met uitsluitend een orgelrestauratie, molens, of boerderijen met een agrarische functie, waarvan de subsidiabele kosten gelijk aan of hoger zijn dan € 3.000.000, en waarvoor in het verleden op grond van het Besluit rijkssubsidieering restauratie monumenten 1997 subsidie is verleend uitsluitend voor kosten die verband houden met het opstellen van een restauratieplan en het daarvoor benodigde onderzoek.

Hoofdstuk 2. Aanvraag en beslissing

Artikel 4. Indieningsvereisten

1. Per beschermd monument wordt één aanvraag voor subsidie op grond van deze regeling ingediend.
2. Een aanvraag voor subsidie gaat vergezeld van:
  - a. een restauratieplan;
  - b. een bouwkundig inspectierapport per beschermd monument dat niet ouder is dan twee jaar;
  - c. een financieel dekkingsplan waaruit blijkt dat de financiering van het gedeelte van de kosten van het restauratieplan dat niet door subsidie wordt gedekt, naar het oordeel van de Minister voldoende is gewaarborgd; en
  - d. een afschrift van de voor de restauratie verleende vergunning, bedoeld in artikel 11 van de wet.
3. Het restauratieplan, bedoeld in het tweede lid, onder a, bestaat uit:
  - a. een beschrijving van de technische staat van het beschermde monument,

waarbij de gebreken van het beschermde monument nauwkeurig staan vermeld;

- b. overzichts- en detailfoto's die een duidelijke indruk geven van het beschermde monument en zijn gebreken;
- c. tekeningen van de bestaande toestand van het beschermde monument en tekeningen waarop de voorgenomen herstelwerkzaamheden of wijzigingen staan aangegeven;

- d. een op de onder a bedoelde beschrijving gebaseerd bestek of werkschrijving per onderdeel van de toe te passen constructies, materialen, afwerkingen en kleuren alsmede van de wijze van verwerking daarvan;
- e. een begroting die niet ouder is dan twee jaar en is gespecificeerd in hoeveelheden uren, materialen, stelposten en onderaannemers; en
- f. in voorkomende gevallen rapporten inzake bouwfysische, bouwhistorische, constructieve, decoratieve, materiaaltechnische of preventieve aspecten.

4. De Minister kan voor het indienen van aanvragen een formulier vaststellen.

Artikel 5. Indieningstermijn

1. De aanvragen voor:
  - a. monumenten met uitsluitend een orgelrestauratie, als bedoeld in artikel 3, onder a;
  - b. molens als bedoeld in artikel 3, onder b; en
  - c. boerderijen met een agrarische functie als bedoeld in artikel 3, onder c, worden ingediend voor 1 november 2008.
2. De aanvragen voor monumenten als bedoeld in artikel 3, onderdelen d, e en f, worden ingediend voor 1 december 2008.

Artikel 6. Beslissing

Vóór 1 juni 2009 beslist de Minister per groep monumenten als bedoeld in artikel 3, onderdelen a tot en met f, gelijktijdig op de ingediende aanvragen.

Hoofdstuk 3. Subsidieplafonds

Artikel 7. Subsidieplafonds

1. De subsidieplafonds voor het jaar 2009 bedragen voor:
  - a. monumenten met uitsluitend een orgelrestauratie, als bedoeld in artikel 3, onder a: € 2.000.000;
  - b. molens als bedoeld in artikel 3, onder b: € 5.000.000;
  - c. boerderijen met een agrarische functie als bedoeld in artikel 3, onder c: € 3.000.000;
  - d. monumenten als bedoeld in artikel 3, onder d: € 15.000.000.

2. De subsidieplafonds voor het jaar 2009 voor monumenten als bedoeld in artikel 3, onderdelen e en f, bedragen € 0, met dien verstande dat de Minister hogere plafonds kan vaststellen na toepassing van artikel 14.

Hoofdstuk 4. Subsidiabele kosten en subsidiepercentages

Artikel 8. Subsidiabele kosten

1. Subsidiabel zijn de kosten van werkzaamheden, maatregelen en voorzieningen als bedoeld in de Leidraad Brim subsidiabele instandhoudingskosten, opgenomen als bijlage bij de Regeling rijkssubsidiëring instandhouding monumenten, met dien verstande dat kosten uitsluitend subsidiabel zijn voorzover de werkzaamheden:

- a. strekken tot restauratie van het beschermde monument en zijn monumentale waarden;
  - b. sober en doelmatig zijn;
  - c. technisch noodzakelijk zijn; en
  - d. de werkzaamheden zijn gericht op maximaal behoud van aanwezige monumentale waarden, in het bijzonder historische materialen en constructies.
2. Kosten voor werkzaamheden die zijn gericht op het voorkomen van verval of het voorkomen van vervolgschade, zijn subsidiabel.
3. Kosten voor werkzaamheden die zijn gericht op vervanging van materialen die hun functie niet meer kunnen vervullen, zijn subsidiabel.
4. Kosten voor werkzaamheden die zijn gericht op reconstructie, zijn niet subsidiabel, tenzij ze in uitzonderlijke gevallen naar het oordeel van de Minister ter versterking van de monumentale waarden gewenst zijn.
5. Niet subsidiabel zijn:
- a. kosten voor werkzaamheden die voortvloeiën uit veranderd gebruik; en
  - b. kosten voor werkzaamheden die zijn gericht op comfortverbetering.

Artikel 9. Subsidiepercentages

1. De subsidie voor eigenaren die geen recht hebben op fiscale aftrek van onderhoudskosten als bedoeld in artikel 1, tweede lid, van het besluit bedraagt 70% van de subsidiabele kosten.
2. De subsidie voor eigenaren die recht hebben op fiscale aftrek van onderhoudskosten bedraagt 60% van de subsidiabele kosten.

Hoofdstuk 5. Weigeringsgronden

Artikel 10. Algemene weigeringsgronden

Subsidie wordt niet verstrekt, indien:

- a. voor de voorgenomen restauratie geen vergunning als bedoeld in artikel 11 van de wet is verleend;
- b. naar het oordeel van de Minister niet is gewaarborgd, dat het beschermde monument na uitvoering van het restauratieplan zonder aanvullende restaura-

tiewerkzaamheden in een goede staat kan worden gehouden; of

- c. de toekomstige bestemming van het te restaureren monument naar het oordeel van de Minister een belemmering vormt voor de instandhouding van het monument.

Artikel 11. Specifieke weigeringsgronden

1. Onverminderd artikel 10 wordt subsidie voor een monument met uitsluitend een orgelrestauratie niet verstrekt, indien:

- a. het monument behalve wat het orgel betreft ook voor het overige niet in een goede staat verkeert; of
- b. het binnenklimaat van het monument, waarvan het orgel een bestanddeel is, uit een oogpunt van instandhouding ongunstig is.

2. Onverminderd artikel 10 wordt subsidie voor molens niet verstrekt indien de functie als bedrijfsvaardige molen na restauratie naar het oordeel van de Minister onvoldoende is gewaarborgd.

3. Onverminderd artikel 10 wordt subsidie voor monumenten als bedoeld in artikel 3, onder d, niet verstrekt, indien voor de desbetreffende monumenten in het verleden voor meer dan € 100.000 subsidie is verleend op grond van het Besluit rijkssubsidiëring restauratie monumenten 1997, dan wel indien voor de desbetreffende monumenten subsidie is verleend op grond van het Besluit rijkssubsidiëring grootschalige restauraties, het Besluit rijkssubsidiëring grootschalige restauraties 2002, het Besluit rijkssubsidiëring grootschalige restauraties 2005 of de Regeling rijkssubsidiëring wegwerken restauratieachterstand 2007.

4. Onverminderd artikel 10 wordt subsidie voor monumenten als bedoeld in artikel 3, onderdelen e en f, niet verstrekt, indien voor de desbetreffende monumenten in het verleden subsidie is verleend op grond van het Besluit rijkssubsidiëring grootschalige restauraties, het Besluit rijkssubsidiëring grootschalige restauraties 2002 of het Besluit rijkssubsidiëring grootschalige restauraties 2005.

Hoofdstuk 6. Overschrijding subsidieplafonds

Artikel 12. Algemeen voorrangscriterium

1. Indien één of meer van de subsidieplafonds, bedoeld in artikel 7, na toepassing van de artikelen 9, 10 en 11 te laag zijn om alle ingediende aanvragen te kunnen honoreren, brengt de Minister een rangorde aan, in die zin dat restauratieplannen met een lager bedrag aan subsidiabele kosten voorrang hebben op restauratieplannen met een hoger bedrag aan subsidiabele kosten.

2. Indien één of meer van de subsidieplafonds, bedoeld in artikel 7, na toepassing van het eerste lid, en in voorkomend geval artikel 13, te laag zijn om de alsdan in aanmerking komende aanvra-

gen te kunnen honoreren, brengt de Minister ten aanzien van deze aanvragen een rangorde aan, in die zin dat aanvragen met een hoger bedrag aan niet voor subsidie in aanmerking komende kosten voorrang hebben op aanvragen met een lager bedrag aan niet voor subsidie in aanmerking komende kosten.

Artikel 13. Specifiek verdeelcriterium

1. Indien het subsidieplafond, bedoeld in artikel 7, eerste lid, onder d, na toepassing van de artikelen 9, 10 en 11, derde lid, te laag is om alle ingediende aanvragen te kunnen honoreren, verstrekt de Minister per provincie voor niet meer dan vijf monumenten subsidie.

2. Het aantal van vijf monumenten in het eerste lid wordt met zoveel monumenten per provincie vergroot, als nodig is om, met in achtneming van artikel 12, het subsidieplafond te bereiken.

Hoofdstuk 7. Niet-bereiken subsidieplafonds

Artikel 14. Niet-bereiken subsidieplafonds

Indien één of meer van de subsidieplafonds, bedoeld in artikel 7, eerste lid, na toepassing van de artikelen 9, 10 en 11 niet worden bereikt, wendt de Minister het resterende bedrag aan voor de toepassing van artikel 7, tweede lid.

Hoofdstuk 8. Aanvullende verplichting

Artikel 15. Aanvullende subsidieverplichting

De subsidieontvanger is verplicht de restauratie uiterlijk 31 december 2010 te hebben afgerond.

Hoofdstuk 9. Voorschotten en vaststelling

Artikel 16. Voorschotten

1. Nadat subsidie is verleend, kan de Minister aan de subsidieontvanger voorschotten verstrekken op basis van door de subsidieontvanger ingediende overzichten van gemaakte kosten die vergezeld gaan van de desbetreffende originele rekeningen en in voorkomend geval betalingsbewijzen.

2. Indien rekeningen en betalingsbewijzen betrekking hebben op kosten van personeel dat in loondienst is bij de eigenaar, gaan de overzichten, bedoeld in het eerste lid, tevens vergezeld van een verklaring van een registeraccountant of een accountant-administratieconsulent waaruit blijkt hoeveel uren door dat personeel is besteed aan de restauratie, waarvoor subsidie is verleend.

3. Onze Minister keert de voorschotten uit voorzover de rekeningen werkzaamheden betreffen die in overeenstemming zijn met het restauratieplan.

Artikel 17. Vaststelling

Artikel 32 van het besluit is van overeenkomstige toepassing met dien verstande dat uiterlijk drie maanden na afloop van de restauratie de subsidieontvanger een aanvraag tot vaststelling indient bij de Minister.

Hoofdstuk 10. Slotbepalingen

Artikel 18. Citeertitel

Deze regeling wordt aangehaald als: Regeling rijkssubsidieëring wegwerken restauratieachterstand 2008.

Artikel 19. Inwerkingtreding

Deze regeling treedt in werking met ingang van de tweede dag na de dagtekening van de Staatscourant waarin zij wordt geplaatst.

Deze regeling zal met de toelichting in de Staatscourant worden geplaatst.

*De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
R.H.A. Plasterk.*

Toelichting

Algemeen

Achtergronden

Opeenvolgende kabinetten hebben zich ten doel gesteld dat na 2010 niet meer dan 10% van de rijksmonumenten nog een ingrijpende restauratie behoeft. Het verschil tussen de 10%-doelstelling en de feitelijke situatie wordt aangeduid met de term 'restauratieachterstand'. Volgens het onderzoek naar de restauratieachterstand bij rijksmonumenten, uitgevoerd door PRC-Bouwcentrum, waarover de Tweede Kamer bij brief van 30 oktober 2006 (Kamerstukken II 2006/07, 30 800 VIII, nr. 65) is geïnformeerd, bedroeg het percentage rijksmonumenten dat een ingrijpende restauratie nodig had ten tijde van het onderzoek 17,1%. De restauratieachterstand bedroeg dus nog 7,1%. De restauratiebehoefte verschilt echter beduidend per soort monumenten.

Omdat de restauratieachterstand niet weggewerkt zal kunnen worden met de reguliere instandhoudingssubsidie die op grond van het Besluit rijkssubsidieëring instandhouding monumenten (hierna: Brim) kan worden verstrekt, is in artikel 43 van het Brim een specifieke basis gelegd om het wegwerken van die restauratieachterstand te kunnen subsidiëren. Alleen restauraties waarvoor aanmerkelijk meer nodig is dan het maximumbedrag aan subsidiabele kosten waarover subsidie kan worden verleend op grond van het reguliere Brim, kunnen op basis van dit artikel in aanmerking komen voor restauratiesubsidie. In dat geval mag er namelijk van worden uitgegaan dat er sprake is van uitsluitend restauratie en niet van

instandhouding in de zin van planmatig onderhoud met incidentele restauratiewerkzaamheden. Uitsluitend de eigenaren die op grond van het Brim in aanmerking komen voor instandhoudingssubsidie, kunnen een beroep doen op restauratiesubsidie als bedoeld in artikel 43 van het Brim.

Extra middelen 2006

Bij de najaarsnota 2006 heeft het toenmalige kabinet € 140 miljoen beschikbaar gesteld voor het verder terugdringen van de restauratieachterstanden in de monumentenzorg in de periode 2007–2010. Dit bedrag kwam bovenop de structurele middelen voor het Brim en het eerder in 2006 voor de restauratieachterstand beschikbare gestelde budget van € 32,9 miljoen. De extra middelen worden verdeeld op basis van de Regeling rijkssubsidieëring wegwerken restauratieachterstand 2007 (hierna: Rrwr 2007) en de onderhavige Regeling rijkssubsidieëring wegwerken restauratieachterstand 2008 (hierna: Rrwr 2008). De uitkomsten van voornoemd onderzoek naar de restauratieachterstand en de ervaringen met de Regeling rijkssubsidieëring wegwerken restauratieachterstand 2006 (hierna: Rrwr 2006) vormden de basis voor de wijze van verdelen.

Eigenaren van woonhuizen en boerderijen zonder agrarische functie komen in beginsel niet voor subsidie, maar voor een laagrentende lening van het Nationaal Restauratiefonds (NRF) in aanmerking. Overleg met het NRF wees uit dat, om de restauratieproductie voor deze categorie tot en met 2010 op peil te houden, nog éénmalig een bedrag van € 27 miljoen noodzakelijk was voor het zogenoemde Revolving Fund. Hiermee kan tot en met 2010 worden voldaan aan de vraag naar laagrentende leningen.

Na aftrek van dit bedrag van € 27 miljoen resteerde een bedrag van € 113 miljoen, dat voor de subsidieëring van restauraties op grond van artikel 43 van het Brim beschikbaar was. Mijn ambtsvoorganger heeft in haar brief aan de Tweede Kamer van 5 februari 2007 (Kamerstukken II 2006/07, 30 800 VIII, nr. 98) aangegeven dat de € 113 miljoen zo zou worden verdeeld over de jaren 2007 tot en met 2009 dat direct extra budget beschikbaar kwam voor grootschalige restauraties. Dit leidde tot de volgende verdeling: € 88 miljoen in 2007 en 2008, waarvan € 38 miljoen voor grootschalige restauraties en twee maal € 25 miljoen voor de overige (kleinere) restauraties, en € 25 miljoen in 2009. Voordeel hiervan was dat zowel de grootschalige restauraties als de kleinere restauraties direct aan bod konden komen. Een ander voordeel is dat de restauratieachterstand op deze manier geleidelijk wordt ingelopen, waardoor er geen piekbelasting optreedt bij de marktpartijen.

De budgetten voor de jaren 2007 en 2008 worden in één keer verdeeld op basis van de Rrwr 2007. Dit vermindert de druk en onzekerheid bij eigenaren en leidt tot efficiencywinst bij de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM). Het resterende bedrag van € 25 miljoen dat beschikbaar is voor 2009 wordt op grond van de onderhavige Rrwr 2008 verdeeld, waarbij op de verdeling en systematiek van de Rrwr 2007 wordt aangesloten.

De nieuwe regeling samengevat

Samenvattend komt de Rrwr 2008 op het volgende neer:

- subsidie wordt uitsluitend verleend voor specifieke groepen monumenten;
- deze groepen monumenten bestaan uit verschillende soorten monumenten, in combinatie met een bepaalde bandbreedte van subsidiabele kosten;
- de drempelbedragen en maximumbedragen aan subsidiabele kosten zijn zodanig gekozen, dat:
  - a. wordt bewerkstelligd dat alleen monumenten met een aanmerkelijke restauratieachterstand in aanmerking komen; en
  - b. anderzijds wordt voorkomen dat monumenteigenaren, gelet op het beperkte beschikbare budget, onnodig met administratieve handelingen (de indiening van een kansloze aanvraag) worden belast;
- de groepen 'andere monumenten' met subsidiabele kosten tussen de € 200.000 en € 500.000 en tussen de € 1.000.000 en € 3.000.000 hebben uitsluitend betrekking op monumenten waarvoor in het verleden op grond van het Besluit rijkssubsidieëring restauratie monumenten 1997 (Brmm 1997) subsidie is verleend voor plankosten maar niet voor de (deel)restauratie zelf;
- per benoemde groep monumenten wordt een subsidieplafond vastgesteld;
- de subsidieplafonds voor de groepen 'andere monumenten' met subsidiabele kosten tussen de € 200.000 en € 500.000 en tussen de € 1.000.000 en € 3.000.000 worden vastgesteld met budget dat resteert na de subsidieverdeling voor de overige groepen monumenten;
- per monument(nummer) kan één subsidieaanvraag worden ingediend;
- Indien er meer aanvragen zijn dan met het beschikbare budget kunnen worden gehonoreerd, gelden voorrangregels;
- bij ontoereikend budget worden subsidieaanvragen voor restauratieplannen met de laagste subsidiabele kosten met voorrang gehonoreerd;
- van de groep 'andere monumenten' met subsidiabele kosten tussen de € 500.000 en € 1.000.000 worden, per provincie maximaal vijf aanvragen gehonoreerd;
- 'andere monumenten' met subsidiabele kosten tussen de € 500.000 en € 1.000.000 waarvoor in het verleden

een substantiële subsidie is verleend op grond van het Brm 1997 (van meer dan € 100.000), of waarvoor subsidie is verleend op grond van een van de subsidie-regelingen voor grootschalige restauraties of de Rrwr 2007, komen niet in aanmerking voor subsidie;

- bij orgels en molens wordt rekening gehouden met de omgeving en het voortbestaan van de functie van het te restaureren object;
- per groep monumenten wordt gelijkzijdig op de ingediende aanvragen beslist.

Gelet op het doel van deze regeling is naast restauratiesubsidie op basis van deze regeling tevens 'reguliere' instandhoudingsubsidie op grond van het Brm mogelijk. Uiteraard mogen het restauratieplan en het instandhoudingsplan geen betrekking hebben op dezelfde werkzaamheden en dienen zij op elkaar te zijn afgestemd. Instandhouding is doorgaans pas doelmatig nadat een noodzakelijke restauratie is uitgevoerd.

Verdeling van het budget

Een van de uitgangspunten van de Rrwr 2008 is, net als bij de Rrwr 2007, dat rekening wordt gehouden met de conclusies in de PRC-rapportage van 24 oktober 2006 inzake het onderzoek naar de restauratieachterstand. Derhalve wordt rekening gehouden met die soorten monumenten die volgens deze rapportage een relatief grote restauratieachterstand hebben, zoals boerderijen met een agrarische functie, molens en de Brim-categorie 'overige monumenten'. Ook wordt rekening gehouden met de problematiek van de nog te restaureren orgels in voor het overige reeds gerestaureerde monumenten.

Om er in te voorzien dat de middelen voor het terugdringen van de restauratieachterstand zo doelmatig, en tegelijk zo evenwichtig mogelijk worden verdeeld, zijn er meerdere subsidieplafonds vastgesteld. De regeling kent een indeling naar monumenten met uitsluitend een orgelrestauratie, molens, boerderijen met een agrarische functie en andere dan voornoemde soorten monumenten. De categorie-indeling van het Brm is losgelaten om rekening te kunnen houden met de uitkomsten van voornoemde rapportage. De subsidieplafonds dienen als sturingsinstrument en om te voorkomen dat door bepaalde restauraties een onevenwichtig beslag wordt gelegd op het totale budget.

Per groep monumenten zijn een drempel- en een maximumbedrag aan subsidiabele kosten van het restauratieplan vastgesteld, binnen welke bandbreedte de subsidiabele kosten moeten vallen om in aanmerking te kunnen komen voor subsidie. Alleen monumenten met een wezenlijke restauratieachterstand komen zo in aanmerking en tevens wordt het aantal aanvragen ingeperkt. Dat is nodig omdat het beschikbare

bedrag te laag is om de gehele restauratiebehoefte weg te werken. De aanvrager kan op grond van deze drempel- en maximumbedragen, in combinatie met de Leidraad Brim subsidiabele instandhoudingskosten, een goede eerste inschatting maken of het zinvol is om te investeren in het laten opstellen van een restauratieplan.

Een effect van het hanteren van een maximumbedrag zou kunnen zijn dat men voor heel grote projecten, die het maximumbedrag zullen overschrijden, deelrestauratieplannen zal maken die niet leiden tot volledige afronding van alle noodzakelijke restauratiewerkzaamheden voor eind 2010. Indien er eind 2010 nog een vervolgresturatie nodig zou zijn, zou echter niet worden bijgedragen aan het halen van de doelstelling van deze regeling: de restauratieachterstand vóór 2011 zoveel mogelijk wegwerken en er tevens voor zorgen dat voor de instandhouding van de gerestaurerde monumenten vervolgens een beroep op het reguliere Brm kan worden gedaan. Om indiening van aanvragen voor deelrestauratieplannen die niet leiden tot volledige restauratie van het beschermde monument te voorkomen, is het voorschrift opgenomen dat geen subsidie zal worden verstrekt, indien niet is gewaarborgd dat het gehele monument na afloop van de restauratie in een goede staat verkeert en zonder aanvullende restauratiewerkzaamheden in een goede staat gehouden kan worden. Ook wordt zo voorkomen dat bij uitblijven of niet tijdig beschikbaar komen van nieuw subsidiebudget, de gedane investering door verval (deels) ongedaan wordt gemaakt.

Blijkens de PRC-rapportage werd circa 16% van de totale subsidiebehoefte bij rijksmonumenten – inclusief instandhoudingsubsidie – bepaald door de grootschalige restauraties. De groep monumenten met een grootschalige restauratie wordt momenteel gesubsidieerd via de Rrwr 2007. Deze grote projecten moeten immers eveneens vóór 2011 uitgevoerd zijn en moesten derhalve eerder kunnen starten dan de kleinere restauraties die met de huidige regeling worden gesubsidieerd. Bovendien wordt zo de werkgelegenheid in de restauratiesector gespreid over meerdere jaren.

Bij de groepen monumenten met uitsluitend een orgelrestauratie en molens zijn de bandbreedtes van drempel- en maximumbedragen aan subsidiabele kosten zo gekozen dat een piekbelasting bij de betreffende restauratiebedrijven wordt voorkomen.

Omdat het beschikbare budget voor de groepen 'andere monumenten' gering is, afgezet tegen het aantal aanvragers dat daar een beroep op zouden kunnen doen, is er een verdeling in subsidiabele kosten opgenomen, die de toestroom aan aanvragen spreidt over de Rrwr 2007-ronde in 2007/2008 en de onderha-

vige in 2009. In de Rrwr 2007 kwamen de groepen 'andere monumenten' met subsidiabele kosten tussen € 200.000 en € 500.000 en tussen € 1.000.000 en € 3.000.000 reeds aan bod. Voor enkele zeer specifieke gevallen, waarvoor op grond van de Rrwr 2007 onbedoeld geen subsidie kon worden verstrekt, zijn deze groepen thans wederom opgenomen. In de huidige regeling komt ook de tussenliggende groep 'andere monumenten', met subsidiabele kosten tussen € 500.000 en € 1.000.000 aan de beurt.

Om dezelfde redenen als bij de restauraties van meer dan € 1.000.000 op grond van de Rrwr 2007 – spreiding van werkgelegenheid en recht doen aan de door meerdere provincies geuite voor-nemens tot medefinanciering met betrekking tot de restauratieachterstand – wordt bij de groep 'andere monumenten' met subsidiabele kosten tussen € 500.000 en € 1.000.000 een regionale spreiding van restauraties beoogd: per provincie worden maximaal vijf aanvragen gehonoreerd.

Weigeringsgronden en voorrangregels

Een belangrijke weigeringsgrond vloeit rechtstreeks voort uit het verschijnsel subsidieplafond: bij dreigende overschrijding daarvan kan een aanvraag worden afgewezen. Naast andere algemene weigeringsgronden kent de regeling een aantal specifieke weigeringsgronden.

Voor de groep 'andere monumenten' met subsidiabele kosten tussen de € 500.000 en € 1.000.000 geldt de weigeringsgrond dat, indien er eerder (substantiële) restauratiesubsidie is verleend op grond van het Brm 1997 of andere (grootschalige) restauratieregelingen, geen subsidie wordt verleend op grond van de onderhavige regeling.

Deze weigeringsgrond is allereerst noodzakelijk omdat er voor deze groepen monumenten veel meer aanvragen worden verwacht dan er met het beschikbare budget kunnen worden gehonoreerd. Gelet op het feit dat de restauratiebehoefte het beschikbare budget vele malen overtreft, is het onvermijdelijk om keuzes te maken waarbij vooraf duidelijkheid wordt geschapen richting eigenaren omtrent hun kans op subsidie.

Ten tweede is er net als in de Rrwr 2007 voor gekozen om nu die monumenten in aanmerking te laten komen waarvoor nog geen (substantiële) Brm 1997-subsidie is verleend en die er doorgaans slechter bij staan dan monumenten waarbij in de laatste tien jaar al een deelrestauratie heeft plaatsgevonden.

Bij de uitvoering van de Rrwr 2007 is echter gebleken dat voornoemde weigeringsgrond in bepaalde gevallen onredelijk uitpakt, namelijk wanneer eerder slechts de kosten van het opstellen van een restauratieplan waren gesubsidieerd. Tijdens de behandeling van de Cultuur-

begroting voor 2008 is door mij desgevraagd aan de Tweede Kamer toegezegd dat deze weigeringsgrond in de Rrwr 2008 rekening zodanig zou worden aangepast dat de plankosten worden ontzien. De weigeringsgrond voor de groep 'andere monumenten' met subsidiabele kosten tussen de € 500.000 en € 1.000.000 is wat betreft eerdere subsidieverleningen op grond van het Brmm 1997 derhalve pas van toepassing indien de verleende subsidie in totaal meer dan € 100.000 bedraagt. Dit is normaal gesproken voldoende voor subsidiëring van plankosten. Ook worden hiermee monumenten die in de Brmm 1997-periode slechts een kleine deelrestauratie hebben ondergaan buiten schot gelaten. Om (potentiële) aanvragers, die een subsidieaanvraag op grond van de Rrwr 2007 zagen stranden op een eerdere subsidieverlening op grond van het Brmm 1997 voor uitsluitend plankosten tegemoet te kunnen komen, zijn de desbetreffende groepen 'andere monumenten' uit de Rrwr 2007 thans wederom opgenomen in de huidige regeling. Hierbij geldt de restrictie dat alleen voornoemde, onbedoeld uitgesloten, eigenaren voor subsidie in aanmerking kunnen komen.

De restauraties waarvoor in de afgelopen jaren subsidie is verleend op grond van een van de subsidieregelingen voor grootschalige restauraties worden geacht afgerond te kunnen worden met de reeds verleende subsidie. Meerwerk werd in het kader van deze regelingen niet gesubsidieerd. Eventueel meerwerk zal dus evenmin worden gesubsidieerd op grond van deze regeling.

Het is op voorhand niet uitgesloten dat het financiële beslag dat met de in aanmerking komende aanvragen is gemoeid één of meer subsidieplafonds overstijgt. In dat geval wordt een selectie aangebracht ten aanzien van de ingediende aanvragen. Net als in de vorige restauratieachterstandsregelingen komen over het algemeen de restauratieplannen met de laagste subsidiabele kosten eerst aan bod.

Artikelsgewijs

Artikel 1

Onderdeel g

De orgels in rijksmonumenten zijn in de afgelopen jaren geïnventariseerd en op hun monumentale waarde beoordeeld. Uitsluitend die orgels die naar het oordeel van de Minister monumentale waarde bezitten, zijn expliciet vermeld in de omschrijving van de beschermde monumenten waarvan ze naar burgerlijk recht bestanddeel zijn. Deze omschrijvingen zijn opgenomen in het monumentenregister, bedoeld in artikel 6 van de Monumentenwet 1988. Subsidie wordt op grond van deze regeling alleen ver-

strekt voor de restauratie van orgels die naar het oordeel van de Minister van monumentale waarde zijn.

Artikel 2

In artikel 2 wordt een deel van de artikelen van het Brim van overeenkomstige toepassing verklaard. De artikelen 1 en 43 van het Brim zijn overigens rechtstreeks van toepassing.

Artikel 14 van het Brim bevat een algemene weigeringsgrond. Subsidie kan op grond van dat artikel worden geweigerd, indien de financiering van het gedeelte van de subsidiabele kosten van de voorgenomen restauratie dat niet door subsidie wordt gedekt, naar het oordeel van de Minister onvoldoende is gewaarborgd. Voor de toepassing van deze regeling wordt echter uitgegaan van de totale kosten van de werkzaamheden, omdat het van belang is dat eind 2010 de gehele restauratie is afgerond en dit ook onzeker zou worden indien de financiering van de niet-subsidiabele kosten onvoldoende zou zijn gedekt. De vraag of de financiering van het gedeelte van de kosten van de voorgenomen werkzaamheden dat niet door subsidie wordt gedekt voldoende is gewaarborgd, wordt beantwoord aan de hand van een door de aanvrager op te stellen financieel dekkingsplan, dat ingevolge artikel 4 onderdeel dient uit te maken van de aanvraag.

Artikel 3

Uitsluitend de in artikel 3 genoemde monumenten komen op grond van deze regeling voor subsidie in aanmerking. De monumenten moeten een wezenlijke restauratieachterstand hebben. Om die reden zijn er per groep monumenten drempelbedragen aan subsidiabele kosten vastgesteld. Deze drempelbedragen, alsmede de eveneens vastgestelde maximumbedragen aan subsidiabele kosten, moeten tevens voorkomen dat monumenteigenaren, gelet op het beperkte beschikbare budget, onnodig met administratieve handelingen (het indienen van kansloze aanvragen) worden belast. De aanvrager kan op grond van de drempel- en maximumbedragen aan subsidiabele kosten, in combinatie met de Leidraad Brim subsidiabele instandhoudingskosten, een goede eerste inschatting maken of het zinvol is om te investeren in het laten opstellen van een restauratieplan. Door de subsidiabele kosten op deze manier in te schatten, heeft de aanvrager op voorhand helderheid omtrent zijn kansen op subsidie.

Artikel 4

Net als bij het reguliere Brim kan op grond van deze regeling per beschermd monument slechts één subsidieaanvraag worden ingediend. Dit betekent in de praktijk: één aanvraag per monumentnummer. Indien een eigenaar restauratiesubsidie wil aanvragen voor een

complex, bedoeld in artikel 1, eerste lid, onder k, van het Brim, of een aantal onderdelen daarvan, zal hij voor elk van de desbetreffende complexonderdelen – voorzover die binnen de reikwijdte van deze regeling vallen – met een eigen monumentnummer een aanvraag moeten indienen. Dit heeft uiteraard consequenties voor de van toepassing zijnde drempel- en maximumbedragen aan subsidiabele kosten, die immers per beschermd monument gelden. Omgekeerd zal voor een beschermd monument dat uit meerdere zelfstandige eenheden bestaat waarvoor subsidie wordt aangevraagd, één aanvraag moeten worden ingediend die ziet op al deze onderdelen. Zijn er meerdere eigenaren met betrekking tot één monument (nummer), dan dient de aanvraag mede namens de overige eigenaren van de betrokken onderdelen te worden ingediend.

In artikel 4 is nauwkeurig aangegeven welke stukken (beschrijving, foto's, rapporten, tekeningen en andere bescheiden) bij de aanvraag moeten worden gevoegd.

Het overleggen van een bouwkundig inspectierapport met betrekking tot het gehele beschermde monument is voorgescreven om de noodzaak van het herstel van het monument te kunnen verifiëren (tweede lid, onderdeel b). Het rapport mag omwille van de actualiteit van de gegevens op het moment van indiening niet ouder zijn dan twee jaar. Bij subsidieaanvragen voor monumenten met uitsluitend een orgelrestauratie dient uit het bouwkundig inspectierapport te blijken dat het gebouw waarvan het orgel bestanddeel is in een goede staat verkeert. Tevens dient in dit – of een separaat – rapport de technische staat van het orgel te zijn beschreven.

Bij monumenten waarin zich een orgel van monumentale waarde bevindt, doorgaans kerken, telt de technische staat van het orgel mee voor de vaststelling van de technische staat van het monument als zodanig. Het orgel is hiervan immers een onderdeel. Subsidieverlening op grond van de Rrwr 2008 is dus niet mogelijk voor restauratieplannen met betrekking tot alleen het casco van een monument, indien ook het orgel nog restauratie behoeft. Tegelijkertijd is restauratie van zowel casco als orgel vóór 2011 in de praktijk waarschijnlijk lastig uitvoerbaar, omdat een cascorestauratie doorgaans een destabilisatie van het binnenklimaat tot gevolg heeft en er derhalve sprake zal zijn van een noodzakelijke volgtijdelijkheid van restauratie van gebouw en orgel. Het binnenklimaat zal immers gestabiliseerd moeten zijn vóórdat wordt begonnen met een in de kerk uit te voeren orgelrestauratie c.q. voordat het elders gerestaureerde orgel in het gebouw wordt herplaatst. Of een

en ander uitvoerbaar is, kan alleen op basis van een restauratieplan goed worden beoordeeld.

Het overleggen van een financieel dekingsplan (tweede lid, onderdeel c) is verplicht gesteld, deels gezien de omvang van de werkzaamheden waar het hier om gaat en de subsidiebedragen die daarmee zijn gemoeid. Het moet voldoende vaststaan dat het restauratieplan ook daadwerkelijk in zijn geheel kan worden gerealiseerd. Het financiële dekingsplan heeft dan ook betrekking op de totale kosten van de ingediende begroting. In het plan dient de eigen bijdrage te worden gespecificeerd en te worden aangegeven of er sprake is van medefinanciers, en zo ja welke dit zijn (bijvoorbeeld provincie, gemeente, ander Ministerie, VSB fonds, Prins Bernard Cultuurfonds, particulieren, etc.) en voor welk bedrag of percentage een bijdrage wordt toegezegd. In het aanvraagformulier zal een model voor dit dekingsplan worden opgenomen.

Het restauratieplan is de basis voor subsidieverlening (tweede lid, onderdeel a, en derde lid).

In alle restauratieplannen heeft de beschrijving van de technische staat (derde lid, onderdeel a) betrekking op het gehele monument. Bij een orgelrestauratie moet de beschrijving van de technische staat dus zien op zowel het orgel als de rest van het beschermde monument (zie ook de toelichting hierboven). In het systeem van deze regeling mogen bij een orgelrestauratie immers geen restauratiewerkzaamheden nodig zijn aan de rest van het beschermde monument. Dat moet in een goede staat verkeren.

Meerwerk komt op grond van deze regeling niet voor subsidie in aanmerking en zal voor risico van de aanvrager komen. In het restauratieplan kan alleen een post onvoorzien worden opgenomen conform de Leidraad Brim subsidiabele instandhoudingskosten.

Overzichtsfoto's en detailfoto's (derde lid, onderdeel b) dienen bijgevoegd te worden ter verduidelijking en ondersteuning van de tekeningen. Indien fotomateriaal bij het plan gevoegd wordt, is de planbeoordeling sneller en beter te doen. Zonder fotomateriaal is beoordeling zonder opname ter plaatse niet of onvoldoende mogelijk waarbij de behandeltermijn van het subsidieverzoek in het geding komt.

De van het plan deel uitmakende tekeningen (derde lid, onderdeel c) worden onderscheiden in: opnametekeningen (bestaande toestand en gebrekentekeningen), plantekeningen (nieuwe toestand en tekeningen waarop is aangegeven wanneer en hoe welk gebrek wordt verholpen en/of welke wijzigingen worden aangebracht) en aanvullende tekeningen (zoals bijvoorbeeld doorsneden, principedetails en werktekeningen). Bij orgelrestauraties zijn alleen tekeningen ver-

eist bij wijzigingen aan de constructie en inrichting van de orgelkas, aan het orgelbalkon, in de aanleg van mechanieken of de aanleg van de windvoorziening (balgen, kanalen) en voor verplaatsing of uitbreiding van het instrument.

Het vervaardigen van de tekeningen behoort bij het opstellen van het restauratieplan en is subsidiabel (zie paragraaf 01.04 van de Leidraad bij 'architecten-/plankosten').

Als er werkzaamheden van bouwfysische, constructieve, decoratieve, materiaaltechnische of preventieve aard in het restauratieplan zijn opgenomen, dienen de rapporten met betrekking tot die aspecten te worden bijgevoegd. In specifieke gevallen kan het zijn dat meerdere aspecten aan de orde zijn en er dus meerdere rapporten bijgevoegd moeten worden.

Om een restauratieplan te kunnen uitvoeren is, een enkele uitzondering daargelaten, een vergunning als bedoeld in artikel 11 van de Monumentenwet 1988 een *conditio sine qua non* (tweede lid, onderdeel d, zie ook artikel 10). Restauratiewerkzaamheden behelzen doorgaans immers wijziging van het monument waarvoor een monumentenvergunning vereist is. Een afschrift van de vergunning dient dan ook te worden overgelegd, zodat tijdig zeker is dat de voorgenomen werkzaamheden ook daadwerkelijk kunnen worden uitgevoerd. In het uitzonderlijke geval dat het bestuursorgaan dat beslissingsbevoegd is inzake monumentenvergunningen – doorgaans burgemeester en wethouders – van oordeel is dat toch geen monumentenvergunning vereist is voor de restauratiewerkzaamheden, bijvoorbeeld in bepaalde gevallen waarin een orgel bespeelbaar wordt gemaakt maar daarbij niet fysiek wordt gewijzigd, volstaat een verklaring van het bevoegde bestuursorgaan dat een monumentenvergunning niet vereist is.

In de praktijk van de Rrwr 2006 en de Rrwr 2007 is veelvuldig de vraag gesteld of er ook een subsidieaanvraag kon worden ingediend voor een deel van de noodzakelijke restauratiewerkzaamheden, indien de rest van de restauratie voor eigen rekening of die van derden zou komen. Hiermee werd beoogd de uit het voorrangscriterium voortvloeiende rangorde op grond van de subsidiabele kosten te beïnvloeden.

In zijn algemeenheid is een hogere eigen bijdrage of medefinanciering door derden toe te juichen, indien daardoor met een gelijk bedrag aan rijkssubsidie een grotere restauratieproductie kan worden gerealiseerd en het draagvlak voor de restauratie wordt vergroot. In het systeem van de huidige regeling wordt de rangorde echter bepaald door de hoogte van de subsidiabele kosten. Deze is niet afhankelijk van de hoogte van de eigen bijdrage, maar van welke werkzaamheden uit het plan waarvoor

subsidie wordt gevraagd in beginsel subsidiabel zijn. Hiervoor is de hierna onder artikel 8 nader toegelichte Leidraad Brim subsidiabele instandhoudingskosten bepalend. De subsidiabele kosten kunnen alleen lager uitvallen door in beginsel subsidiabele werkzaamheden niet op te nemen in het restauratieplan waarvoor subsidie wordt gevraagd. Omdat er nog steeds uit de subsidieaanvraag zal moeten blijken dat de algehele restauratie van het monument vóór 2011 zal zijn voltooid, zal door de aanvrager wel moeten worden aangetoond dat de niet in het voor subsidie ingediende plan opgenomen werkzaamheden zullen worden uitgevoerd en dat die werkzaamheden zijn afgestemd op het voor subsidie ingediende plan. Hiertoe dienen die werkzaamheden in een eerder – of in ieder geval niet later – uit te voeren separaat deelrestauratieplan te worden opgenomen, hetgeen eveneens bij de subsidieaanvraag wordt overgelegd om bij de beoordeling daarvan te kunnen worden betrokken. Het zelf te financieren deelrestauratieplan zal dan niet voor subsidie op grond van deze regeling in aanmerking komen en ook worden er geen subsidiabele kosten over berekend. Ten aanzien van deze aldus niet voor subsidie in aanmerking komende deelrestauratie gelden wel alle uit artikel 4 van de regeling voortvloeiende indieningsvereisten, zowel met betrekking tot de inhoud van het restauratieplan (zoals een aparte begroting), als met betrekking tot het financiële dekingsplan en de monumentenvergunning.

Artikel 7

Zie het algemeen deel van de toelichting voor een nadere toelichting op de aanwending van eventuele restbudgetten van de eerste vier groepen monumenten als bedoeld in artikel 3 voor de vaststelling van de subsidieplafonds voor de laatste twee groepen 'andere monumenten'.

Artikel 8

Volgens artikel 1, onder e, zijn subsidiabele kosten de kosten die naar het oordeel van de Minister noodzakelijk zijn om een beschermd monument als zodanig te restaureren. De inhoud van artikel 8 is vrijwel identiek aan die van artikel 2 van de Regeling rijkssubsidieering instandhouding monumenten (hierna: Rrim). Op grond van artikel 43 van het Rrim wordt onder restauratie verstaan het verrichten van die werkzaamheden, die de normale instandhouding te boven gaan en die voor het herstel van het monument noodzakelijk zijn. Dit betekent in de eerste plaats dat de kosten gericht moeten zijn op herstel van de monumentale waarden. Uit de aard der zaak wordt de hoofdstructuur van het monument daartoe gerekend, maar het kan bijvoorbeeld ook bepaalde interieuronderdelen betreffen.

In de regeling zijn de basiscriteria opgenomen om te beoordelen of er sprake is van subsidiabele kosten. In de Leidraad Brim subsidiabele instandhoudingskosten (hierna: Leidraad), de bijlage bij de Rim, zijn werkzaamheden die als zodanig kunnen worden aangemerkt, opgenomen. De Leidraad ligt ter inzage in de bibliotheek van de Rijksdienst voor de Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en is geplaatst op de internetsite www.racm.nl.

Eén en ander neemt niet weg dat deze werkzaamheden niet altijd noodzakelijk zullen zijn en dus ook niet altijd zonder meer subsidiabel zullen zijn. Zo zal herstel van voegwerk dat technisch gezien nog goed is, niet subsidiabel zijn.

Een uitgangspunt voor het subsidiabel zijn van werkzaamheden is dat de werkzaamheden naar het oordeel van de Minister op een sobere en doelmatige wijze dienen te worden verricht. Dit houdt in dat de werkzaamheden gericht moeten zijn op maximaal behoud van monumentale waarden, op een vakkundige wijze worden uitgevoerd en dat met de werkzaamheden verval en vervolg schade worden voorkomen. Ook vloeit daaruit voort dat herstel vóór vervanging gaat en vervanging vóór reconstructie. Het reconstrueren van monumenten is in beginsel niet subsidiabel. Zo komt reconstructie van molenrestanten of molenrompen tot complete, bedrijfsvaardige molens niet voor subsidie in aanmerking (een molenrestant is een onttakelde molen, waarvan de romp tot op laag niveau is afgebroken; een molenromp is een onttakelde molen, waarvan de romp tot minimaal de kapzolder resteert).

Bij (materiaal)technisch noodzakelijk gebieden vervanging dienen de nieuwe onderdelen in materiaal, vorm, detaillering, uitvoering, afwerking én kwaliteit zoveel mogelijk overeen te komen met de afkomende, te vervangen onderdelen. Van geval tot geval zal een gedegen afweging moeten plaatsvinden of onderdelen of elementen gereconstrueerd mogen en kunnen worden en zo ja op welke manier.

Werkzaamheden die slechts op comfortverbetering of verfraaiing zijn gericht, komen niet voor subsidie in aanmerking.

Voorzover het werkzaamheden aan het interieur van het monument betreft moet nog het volgende worden opgemerkt. In de Leidraad is bij de subsidiabele kosten niet telkens onderscheid gemaakt tussen kosten van werkzaamheden aan de buitenkant van een monument en van werkzaamheden aan de binnenkant van een monument. Uitgangspunt is dat kosten die betrekking hebben op werkzaamheden aan de binnenkant van een monument slechts subsidiabel zijn indien die werkzaamhe-

den strekken tot bescherming van de monumentale waarde van het monument of bijvoorbeeld om constructieve redenen noodzakelijk zijn. Zo zal het 'witten' van binnenmuren in de meeste gevallen niet subsidiabel zijn omdat dit niet noodzakelijk is voor de bescherming van de monumentale waarde of een constructieve noodzaak heeft. Dit schilderwerk is wel subsidiabel indien pleisterwerk om constructieve redenen vervangen moet worden.

Of interieuronderdelen of objecten daadwerkelijk monumentale waarden bezitten, dient, voorzover mogelijk, in de eerste plaats beoordeeld te worden aan de hand van hetgeen vermeld is in de omschrijving van het beschermde monument in het monumentenregister. Daarnaast kan ook het oordeel van de Minister ertoe leiden dat in het kader van de vaststelling van de subsidiabele kosten aan bepaalde onderdelen of objecten monumentale waarde wordt toegekend.

Het bij de subsidieaanvraag gevoegde restauratieplan (zie ook de toelichting bij artikel 4) zal getoetst worden aan bovengenoemde uitgangspunten om te kunnen bepalen of de werkzaamheden die daarin zijn opgenomen voor subsidie in aanmerking kunnen komen. In alle gevallen geldt dat het oordeel van de Minister doorslaggevend is voor de vraag of de werkzaamheden noodzakelijk zijn en sober en doelmatig worden uitgevoerd.

De subsidiabele kosten zelf zijn vastgelegd in de Leidraad, waarmee wordt gestreefd naar een betere en efficiënte afhandeling van subsidieaanvragen en subsidievaststellingen. Om dat te kunnen bereiken is aangesloten bij de indeling van werkzaamheden bij de reeds bestaande 'STABU-hoofdcodering' (STABU staat voor Standaardbestek voor de Burger- en Utiliteitsbouw). Ook in het restauratieplan, met name het bestek en de begroting, moeten de onderdelen zoals genoemd in de Leidraad terug te vinden zijn. De Leidraad is gebaseerd op dezelfde codering als STABU en heeft voor specifieke werkzaamheden, die niet of onvoldoende in de STABU hoofdcodering voorkomen, zoals werktuigbouwkundige installaties en klinkende monumenten, een nog niet bestaande codering toegevoegd.

In de Leidraad wordt uiteengezet welke kosten subsidiabel zijn. Kosten van werkzaamheden die niet zijn opgenomen in de Leidraad komen dus niet voor subsidieverlening in aanmerking. In een aantal gevallen is aangegeven welke kosten niet subsidiabel zijn. Deze niet-subsidiabele kostenposten zijn bedoeld ter verduidelijking en als afbakening om aan te geven waar de grens tussen subsidiabel en niet-subsidiabel ligt, maar zijn niet limitatief bedoeld.

De Arbeidsomstandighedenwet stelt eisen met betrekking tot veiligheid, gezondheid en welzijn van degenen die met de uitvoering van werk belast zijn. Deze wet is ook van toepassing op restauratiewerkzaamheden. Op grond daarvan moeten zogenoemde Arbovoorzieningen worden getroffen om risico's zo veel mogelijk te beperken. Met betrekking tot het herstel van monumenten wordt onderscheid gemaakt tussen tijdelijke bouwplaatsvoorzieningen (steigers, dakrandbeveiliging, en dergelijke) en voorzieningen van meer permanente aard (zoals bij voorbeeld ladder- en veiligheidshaken, loopbruggen, luiken en verlichting). De tijdelijke bouwplaatsvoorzieningen zijn uitsluitend nodig, indien ingrijpende werkzaamheden moeten worden uitgevoerd. In de regel wordt hiervoor een (hoofd-)aannemer ingeschakeld. Het treffen van de benodigde tijdelijke voorzieningen valt onder de verantwoordelijkheid van de aannemer en daarvoor wordt verwezen naar de paragrafen 01.04 en 01.05 van de Leidraad.

Het komt vaak voor dat delen van monumenten zeer moeilijk of niet bereikbaar zijn zonder een hoogwerker, kraan of steiger. Om reguliere inspecties en werkzaamheden goed en veilig te kunnen uitvoeren is het in zo'n situatie noodzakelijk voorzieningen van meer permanente aard aan te brengen om die gedeelten steeds gemakkelijk te kunnen bereiken. Voorbeelden van dergelijke voorzieningen zijn loopbruggen in ruimten boven gewelven in kerken, ladder- en veiligheidshaken, klimhaken (voldoende en op de juiste plaats) en dak- en torenspitsluiken. Hoewel zelden een verfraaiing zijn dergelijke Arbovoorzieningen noodzakelijk om monumenten in stand te kunnen blijven houden. Het aanbrengen, mits deskundig uitgevoerd, is dan ook subsidiabel (zie de paragrafen 32, 33 en 70 van de Leidraad).

Diverse specialistische werkzaamheden worden in de planvorming niet door de restauratiearchitect uitgevoerd maar door andere specialisten. In dit verband kan gedacht worden aan adviezen op bouwtechnisch gebied, aan bouwhistorisch of interieuronderzoek en aan beeldhouwwerk, bijzonder schilderwerk en werkzaamheden aan installaties en interieur.

Dergelijke werkzaamheden door derden (adviseurs, onderzoekers, restaurateurs) zijn subsidiabel, mits ze noodzakelijk zijn en voorgeschreven dan wel vooraf goedgekeurd door de Minister (zie ook paragraaf 01.04 van de Leidraad onder 'overige kosten').

Voor het in stand houden van een monument is specifiek vakmanschap onontbeerlijk. De regelgeving biedt een eigenaar van een monument de ruimte om herstelwerkzaamheden – gedeelte-

lijk of geheel – zelf uit te voeren dan wel door eigen personeel of hemzelf uit te laten voeren in het kader van een door hem gedreven onderneming (zie hiervoor paragraaf 01.04 van de Leidraad).

In het algemeen geldt dat de kosten van ‘eigen arbeid’ alleen dan subsidiabel zijn indien uit een te overleggen accountantsverklaring duidelijk blijkt hoeveel uren door de eigenaar of zijn personeel binnen het kader van een door hem gedreven onderneming zijn besteed aan subsidiabele werkzaamheden. Uren die zijn besteed buiten het kader van de door hem gedreven onderneming gelden als ‘doe-het-zelf’-uren en zijn derhalve niet subsidiabel.

Artikel 9

Uitgangspunt is dat de subsidiepercentages hoger moeten zijn dan de reguliere Brim-percentages. Tegelijkertijd moeten de percentages stimulerend zijn voor het wegwerken van de restauratieachterstand. De hoogte van de percentages is afgeleid van het Besluit rijkssubsidieëring restauraties monumenten 1997 en hetzelfde als in de Rrwr 2007. Voor het onderscheid in hoogte van het percentage voor eigenaren met en zonder fiscale aftrekmogelijkheid van onderhoudskosten is echter aangesloten bij het verschil van 10% zoals die ook bij de instandhoudingssubsidie wordt toegepast.

Artikel 10

Voor een toelichting op de monumentenvergunning zie de toelichting op artikel 4.

Een bijkomend effect van het hanteren van een maximumbedrag aan subsidiabele kosten zal zijn dat men voor heel grote projecten die deze bovengrens zullen overschrijden, deelrestauratieplannen zal willen maken. Onderdeel b van artikel 10 beoogt te bewerkstelligen dat alleen restauratieplannen die er voor zorgen dat het gehele beschermde monument na uitvoering van het plan in een goede staat verkeert en zonder noodzakelijke aanvullende restauratiewerkzaamheden in een goede staat gehouden kan worden, in aanmerking zullen komen voor subsidie. Alleen op deze manier wordt de restauratieachterstand bij deze monumenten ook daadwerkelijk weggewerkt en kan voortaan in stand worden gehouden met instandhoudings-subsidie op grond van het reguliere Brim. Ook wordt voorkomen dat bij uitblijven of niet tijdig beschikbaar komen van nieuw subsidiebudget, de gedane investering door verval teniet wordt gedaan. Zie voor een toelichting op de omgang met deelrestauraties ook de toelichting op artikel 4.

Onderdeel c beoogt te voorkomen dat de (beoogde) gebruiksfunctie van het monument de noodzakelijke instandhouding na de restauratie in de weg staat.

Artikel 11

Een orgelrestauratie is pas doelmatig als het monument voor het overige in een goede staat verkeert. Indien er nog bouwkundige werkzaamheden aan het gebouw moeten worden verricht, heeft dat doorgaans namelijk gevolgen voor het daarin aanwezige orgel en komt de doelmatigheid van een orgelrestauratie in gevaar. Hierbij moet dan gedacht worden aan vervuiling door (bouw)stof, of een verhoogd luchtvochtigheidsgehalte, als gevolg van bijvoorbeeld het aanbrengen van pleisterwerk, het vervangen van ramen, of het aanbrengen van een nieuwe vloer. Er wordt voor de groep monumenten met uitsluitend een orgelrestauratie dan ook geen subsidie verstrekt indien niet het gehele monument – afgezien van het orgel – naar het oordeel van de Minister in een goede staat verkeert. Dit kan onder meer blijken uit het bouwkundig inspectierapport als bedoeld in artikel 4, tweede lid, onder b.

Een goed binnenklimaat is van belang voor een duurzame instandhouding van het orgel. Hierbij dient gedacht te worden aan een beheersbare binnentemperatuur en de daaraan gerelateerde relatieve luchtvochtigheid. Indien er sprake is van droogteschade aan het orgel, is het van belang dat de aanvrager aantoont dat het binnenklimaat inmiddels op orde is, dan wel dat hij voldoende aannemelijk maakt dat het binnenklimaat op of kort na het moment van oplevering van het gerestaureerde orgel op orde zal zijn, waardoor droogteschade in de toekomst kan worden voorkomen. Dit kan door middel van temperatuur- en luchtvochtigheidsmetingen over de periode van minimaal een jaar en een analyse van deze gegevens. Zijn dergelijke metingen niet reeds voorhanden, dan is alsnog een rapport naar aanleiding van een nader klimatologisch onderzoek vereist en dienen de aanbevelingen uit dat rapport te worden opgevolgd. Deze aanbevelingen zouden kunnen behelzen het aanpassen of bijregelen van het verwarmings-systeem, of, in het uiterste geval, het installeren van een luchtbevochtigings-systeem of -apparatuur. Dat de aanbevelingen zijn of worden opgevolgd, zal moeten blijken uit een verklaring door de begeleidende orgeladviseur of een klimaatdeskundige. Het rapport en voornoemde verklaring kunnen ook na indiening van de aanvraag worden overgelegd, mits bij de aanvraag reeds voldoende aannemelijk wordt gemaakt dat onderzoek, rapportage en opvolging van de aanbevelingen tijdig zullen plaatsvinden.

Molens kunnen alleen naar behoren bedrijfsvaardig functioneren wanneer behalve de maalvaardigheid ook de molenbiotoop voldoende is. De molenbiotoop is het gebied rond de wind- of waterradmolen dat van essentieel belang is voor een voldoende vrije windvang

dan wel watertoetreding tot de molen. De omgeving dient hierbij vanuit cultuurhistorisch oogpunt aan te sluiten bij de molen. Indien de biotoop van bedenkelijk of slecht niveau is, dienen in het restauratieplan maatregelen te zijn opgenomen om deze situatie te verbeteren tot minimaal het niveau ‘matig’. Bij een matige molenbiotoop kan de molen weliswaar zijn werk nog doen, maar is hij bijvoorbeeld over 180 graden ingebouwd of ingegroeid, en staan er vanaf circa 100 meter van de molen veel obstakels. Bij een bedenkelijke molenbiotoop is de molen grotendeels ingebouwd of ingegroeid (270 graden) en staat rond de molen veel bebouwing die te hoog is of te veel hoog opgaande bomen. Slechts bij een bepaalde windrichting kan de molen nog bedrijfsmatig functioneren. In de publicatie Het Nederlandse molenbestand staat van alle resterende molens in Nederland een omschrijving van de molenbiotoop.

Met de restauratie zal een molen in een bedrijfsvaardige staat moeten worden gebracht, dan wel worden gehouden. Uitgangspunt hierbij is dat de molen weer actief zijn functie waarvoor deze is gebouwd, naar behoren kan uitoefenen. Zo is het maalvaardig restaureren van een molen die in de praktijk niet of onvoldoende zal kunnen draaien, en dus malen, geen doelmatige aanwending van subsidiegelden. Het cultuurhistorische belang van een molen ligt in de eerste plaats in de functie als werktuig.

Na afronding van het restauratieplan – uiterlijk eind 2010 – moet de molen kortom volledig gerestaureerd en bedrijfsvaardig zijn, zodat hij vervolgens aan de hand van een regulier instandhoudingsplan in stand kan worden gehouden.

Voor een toelichting op de specifieke weigeringsgronden voor ‘andere monumenten’ zie de paragraaf ‘Weigeringsgronden en voorrangregels’ in het algemeen deel van deze toelichting.

Artikel 12

Omdat ondanks de drempel- en maximumbedragen aan subsidiabele kosten het totaal van de gevraagde subsidies mogelijk nog steeds omvangrijker is dan op grond van het beschikbare budget kan worden gehonoreerd, wordt in eerste instantie een voorrangscriterium gehanteerd op basis waarvan in de diverse groepen monumenten een rangorde kan worden bepaald om de aanvragen die het meest bijdragen aan de doelstelling van de regeling met voorrang te honoreren. Om zoveel mogelijk subsidieaanvragen te kunnen honoreren en daarmee zo veel mogelijk urgente gevallen te kunnen verhelpen, wordt voorrang verleend aan de restauratieplannen met de laagste subsidiabele kosten. De duidelijkheid voor de aanvrager heeft bij de bepaling van dit criterium voorop

gestaan; het is immers van groot belang dat de eigenaar voordat hij een plan laat opstellen weet waar hij aan toe is.

Omdat naar aanleiding van de uitvoeringspraktijk van de Rrwr 2006 en de Rrwr 2007 is gebleken dat het niet geheel ondenkbaar is dat er zelfs bij toepassing van voornoemd voorrangscriterium meer aanvragen overblijven dan er kunnen worden gehonoreerd, omdat ze allemaal op hetzelfde bedrag aan subsidiabele kosten uitkomen, is nog een aanvullend voorrangscriterium opgenomen in het tweede lid. Hiermee wordt voorrang gegeven aan die aanvragen waarmee in totaal de hoogste kosten zijn gemoeid. Dit is verdedigbaar omdat die aanvragen de grootste meerwaarde voor het monumentenbehoud hebben. Hierbij kan gedacht worden aan projecten met de grootste niet-gesubsidieerde deelrestauraties.

Artikel 13

Per provincie worden maximaal vijf subsidieaanvragen voor 'andere monumenten' met subsidiabele kosten van een restauratie tussen € 500.000 en € 1.000.000 gehonoreerd. Dit betekent dat zodra dit maximum aantal voor een provincie wordt bereikt – ongeacht of de voorrangscriteria uit artikel 12 zijn toegepast of niet – er geen aanvragen voor

monumenten binnen die provincie meer kunnen worden gehonoreerd. Het kan dus voorkomen dat restauratieplannen met lagere subsidiabele kosten in de ene provincie niet meer aan bod komen en dat subsidieaanvragen voor restauratieplannen met hogere subsidiabele kosten uit een andere provincie worden gehonoreerd, omdat in die provincie het maximum aantal subsidies nog niet was bereikt.

Het is denkbaar dat voor een paar provincies zeer veel aanvragen en voor een groot aantal provincies geen of nauwelijks aanvragen worden ingediend. Is het budget onvoldoende om alle aanvragen te kunnen honoreren, dan zou er door deze onevenwichtige spreiding na toepassing van het verdeelcriterium toch nog een substantieel budget kunnen resteren. Dit zou wel erg wrang uitpakken voor die restauraties die ondanks voldoende budget niet kunnen worden gehonoreerd, omdat het maximaal aantal voor de desbetreffende provincie reeds is bereikt. Daarom wordt ingevolge het tweede lid in voorkomend geval het maximaal aantal te honoreren aanvragen per provincie zodanig vergroot, dat het budget zo optimaal mogelijk wordt benut. Hierbij blijft artikel 12 uiteraard van toepassing.

Artikel 14

Zie het algemeen deel van de toelichting voor een nadere toelichting op de aanwending van eventuele restbudgetten

van de eerste vier groepen monumenten als bedoeld in artikel 3 voor de vaststelling van de subsidieplafonds voor de laatste twee groepen 'andere monumenten'.

Artikel 15

Artikel 15 ziet er op toe dat de gehele restauratie van het beschermde monument vóór 2011 afgerond dient te zijn. Het met deze regeling te verdelen budget is door de begrotingswetgever immers uitdrukkelijk bestemd voor het wegwerken van de restauratieachterstand voor die datum. Dus ook mogelijke deelrestauraties waarvoor in dit kader geen subsidie wordt aangevraagd, dienen te zijn afgerond.

Artikel 16

Een eigenaar kan werkzaamheden uitvoeren en betalingen tussentijds laten bevoorschotten door het NRF tot het bedrag waarover subsidie is verleend.

*De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
R.H.A. Plasterk.*